

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
Харківський національний університет внутрішніх справ
Кафедра правоохоронної діяльності та поліціїсти
Факультет № 6

ТЕКСТ ЛЕКЦІЇ

навчальної дисципліни «Адміністративне право і процес» обов'язкових компонент освітньої програми першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,

081 Право

за темою №21 – *«Публічне адміністрування сферою соціальною та гуманітарно-культурною сферою суспільного життя».*

Харків 2023

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол від 30 серпня 2023 № 7

СХВАЛЕНО

Вченою радою факультету № 6
Протокол від 25 серпня 2023 року №
7

ПОГОДЖЕНО

Секцією Науково-методичної ради
ХНУВС з юридичних дисциплін
Протокол від 29 серпня 2023 року №
7

Розглянуто на засіданні кафедри правоохоронної діяльності та поліціїстики
Протокол від 18 серпня 2023 року № 8

Розробники:

1. Завідувач кафедри правоохоронної діяльності та поліціїстики, кандидат юридичних наук, професор Панова Ірина Вікторівна.
2. Доцент кафедри правоохоронної діяльності та поліціїстики
В.А.Мельник

Рецензенти:

1. Перший заступник директора Національного наукового центру „Інститут судових експертиз ім.Засл.проф.М.С.Бокаріуса, доктор юридичних наук, професор Спіцина Г.О.;
2. Професор кафедри адміністративного права та процесу факультету № 1 Харківського національного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України
Комзюк А.Т.

План лекції

1. Напрямки та сфери гуманітарної політики.
2. Адміністративне законодавство у сфері управління гуманітарною сферою суспільного життя.
3. Суб'єкти, що здійснюють державне управління гуманітарною сферою.
4. Повноваження місцевих органів виконавчої влади у сфері управління гуманітарною сферою регіону.

Рекомендована література:

Основна:

1. Галуцько В.В., Курило В.І., Короед С.О. та ін. Адміністративне право України. Т.1. Загальне адміністративне право: навчальний посібник Херсон: Грін Д.С., 2015. 272 с.
2. Мельник Р., Бевзенко Р. Загальне адміністративне право: навчальний посібник. Київ: Ваїте, 2014. 376 с.
3. Битяк Ю. Гаращук В., Зуй В. та ін. Адміністративне право: посіб. для підготовки до іспиту. Харків: Право, 2016. 144 с.
3. Зьолка В. Охорона національних інтересів України у прикордонній сфері (адміністративно-правовий аспект) : монографія. Хмельницький: Видавництво НАДПСУ, 2015. 672 с.
4. Сокурєнко В. Сфера оборони України: адміністративно-правове регулювання: монографія. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2015. 544 с.
5. Коропатнік І., Шопіна І. Проблеми визначення галузевої належності воєнного (військового) права. Тези доповідей XIII Міжнародної науково-практичної конференції «Військова освіта і наука: сьогодення та майбутнє» / за заг. редакцією І.В. Толока. Київ : ВІКНУ, 2017. 373 с.
6. Корж І. Адміністративно-правове регулювання відносин у сфері державної безпеки. Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2013. 384 с.

Додаткова:

1. Про місцеві державні адміністрації: Закон України від 9 квітня 1999 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 20–21. – Ст. 190.
2. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України// Відом. Верхов. Ради України. – 1997. – № 24. – Ст. 170.

Текст лекції

1. Напрямки та сфери гуманітарної політики

Гуманітарна сфера суспільства пов'язана з реалізацією духовного потенціалу особистості, процесами зростання можливостей людини, її добробуту, безпеки, здоров'я та духовності. В цілому виділяють три основні сфери суспільного життя: гуманітарну, економічну і політичну.

У зв'язку з цим, гуманітарна політика держави виявляється у послідовному здійсненні заходів, спрямованих на підтримку гуманітарного розвитку суспільства згідно з визначеними пріоритетами та загальнонаціональними інтересами.

Правова основа гуманітарного розвитку визначена Конституцією України, яка проголошує, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю, та гарантує забезпечення державою основних прав громадянина: на вільний розвиток особистості; рівності громадян перед законом; рівності жінки і чоловіка; на життя; на недоторканість житла; на свободу думки й слова, світогляду та віросповідання; на охорону здоров'я, освіту, медичну допомогу та страхування тощо.

У дусі Конституції України, інших державних актів, головними напрямками гуманітарної політики, що відображають її структуру, є:

- визначення та постійний контроль над рівнем (індексом) показника гуманітарного розвитку України, прийнятого ООН, який складається з трьох основних компонентів – тривалості життя людини, рівня освіти і рівня доходу;
- всебічне створення умов дотримання прав людини;
- впровадження ефективної системи охорони здоров'я;
- збереження позитивних здобутків минулої епохи, зокрема, інтелектуального потенціалу, освітньої системи України, її розвиток, асиміляція позитивного досвіду освіти та просвітництва зарубіжних країн;
- гуманізація освіти і виховання молоді як майбутнього потенціалу Української держави;
- всебічне сприяння підвищенню національно-духовного рівня особистості;
- забезпечення умов розвитку культури та мистецтва;
- охорона навколишнього середовища, культури та мистецтва;
- охорона навколишнього середовища, збереження, охорона та оновлення пам'яток історії;
- утворення широкої інформаційної мережі, забезпечення доступу населення до міжнародних освітньо-культурних програм;
- співпраця з іншими країнами через гуманітарні програми та гуманітарну допомогу;
- участь України у програмах ООН з гуманітарного розвитку;
- миротворча діяльність;
- запровадження гуманітарної політики у сфері державної служби;

– створення спеціальних гуманітарних громадських служб та фондів.

Зазначені головні напрями гуманітарної політики набувають конкретного сенсу, змістовного наповнення і певних пріоритетів у сферах, що у сукупності об'єднують основний потенціал гуманітарної політики.

Сфери гуманітарної політики та пріоритети її розвитку наступні¹:

– культурна політика має бути спрямована на створення умов для всебічного розвитку духовного потенціалу особистості й суспільства, забезпечення доступності користування послугами закладів та установ культури, гарантії свободи творчості;

– політика у сфері науки, пріоритетами якої є визначення потреб держави у сфері науки, формування інтелектуального потенціалу суспільства, формування нової системи національної та науково-технологічної політики і органічне входження її у світовий науковий простір, підвищення стану науки в суспільстві, посилення взаємної затребуваності науки й економіки;

– політика у сфері освіти, основною метою якої є забезпечення доступності освіти, створення засобами державної політики умов для всебічного розвитку всіх галузей освіти як основи для соціально-економічного, духовного, культурного та інтелектуального розвитку суспільства, збереження позитивних здобутків та освіти України, впровадження зарубіжного досвіду розвитку освіти, збагачення освітнього простору України;

– охорона здоров'я населення спрямована на реалізацію положень Конституції та законів України щодо забезпечення доступної кваліфікованої медичної допомоги кожному громадянину України, запровадження нових ефективних механізмів фінансування та управління у сфері охорони здоров'я, створення умов для формування здорового способу життя;

– релігійна політика, основним завданням якої є забезпечення прав та свобод світогляду і віросповідання, релігійної діяльності, рівності релігійних організацій, поєднання інтересів держави, суспільства і церкви у процесі формування моралі та духовного розвитку, створення умов для релігійного середовища;

– політика у сфері туризму, спорту та фізичної культури, основними пріоритетами якої є створення умов для задоволення потреб громадян у зміцненні здоров'я, у фізичному та духовному розвитку, державне стимулювання внутрішнього та іноземного туризму, формування конкурентоспроможного на світовому ринку вітчизняного туристичного продукту.

Реалізація завдань та пріоритетів гуманітарної політики повинна здійснюватися по багатьом напрямам, всіма органами державної влади та місцевого самоврядування. Основою єдності всіх напрямів мають бути ідеї національного характеру гуманітарної політики, формування національної

---

¹ Зміст, принципи та основні напрями гуманітарної політики [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://lib.chdu.edu.ua/pdf/posibnuku/315/11.pdf>.

свідомості, захист цінностей, закріплених у Конституції України, консолідація суспільства до злагоди і праці.

2. Адміністративне законодавство у сфері управління гуманітарною сферою суспільного життя

До нормативно-правового забезпечення гуманітарної сфери відносяться:

- Конституція України;
  - Закон України «Про культуру»;
  - Закон України «Про освіту»;
  - Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність»;
  - Закон України «Про охорону культурної спадщини»;
  - Закон України «Про охорону археологічної спадщини»;
  - Закон України «Про музеї та музейну справу»;
  - Закон України «Про театри і театральну справу»;
  - Закон України «Про бібліотеки і бібліотечну справу»;
  - Закон України «Про видавничу справу»;
  - Закон України «Про об'єднання громадян»;
  - Закон України «Про свободу совісті та релігійні організації»;
  - Закон України «Про фізичну культуру і спорт»;
  - Закон України «Про закордонних українців»;
  - Закон України «Про загальну середню освіту»;
  - Закон України «Про дошкільну освіту»;
  - Закон України «Про позашкільну освіту»;
  - Закон України «Про професійно-технічну освіту»;
  - Закон України «Про професійних творчих працівників та творчі спілки»;
  - Закон України «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності»;
  - Закон України «Про охорону дитинства»;
  - Указ Президента України «Про Стратегію державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні та першочергові заходи щодо її реалізації»;
  - Указ Президента України «Про Громадську гуманітарну раду»;
  - Указ Президента України «Про Стратегію національної безпеки України», відповідно до якого державна політика у гуманітарній сфері має бути спрямована на розвиток освіти і науки, реформування системи охорони здоров'я населення, захист вітчизняної культурної і духовної спадщини, покращання морального здоров'я нації, в тому числі шляхом впровадження дієвих механізмів утвердження сімейних цінностей та запобігання поширенню в засобах масової інформації проявів насильства, расової, етнічної та релігійної нетерпимості, моральної розбещеності тощо.
- Слід зазначити, що опорні концептуальні положення стосовно бажаного

і можливого майбутнього розвитку гуманітарної сфери в Україні мають бути визначені у таких державних документах², як стратегія (детальний всеохоплюючий довгостроковий курс розвитку, спрямований на перспективу з метою реалізації цілей) та концепція (документ, що розробляється державними органами з метою визначення основних засад (напрямів, пріоритетів) реалізації державної політики у відповідній сфері, якою передбачаються заходи із вирішення конкретної проблеми). На жаль, можна констатувати, що й досі в Україні не вироблено цих важливих документів у гуманітарній сфері. Утім є певні зрушення в цьому напрямку, а саме є вольове рішення глави держави щодо вироблення Концепції гуманітарного розвитку України на період до 2020 року. На сьогоднішній день в установах Секції суспільних і гуманітарних наук НАН України під загальним керівництвом віце-президента НАН України академіка НАН України В. М. Гейця підготовлено проект цієї Концепції відповідно до Закону України «Про Державну програму економічного і соціального розвитку України на 2010 рік» (розділ 2 частина III) та доручення Кабінету Міністрів України від 01.07.2010 р. № 38719/1/1-10³.

Концепція гуманітарного розвитку України на період до 2020 року спирається на фундаментальні цінності свободи, справедливості, солідарності; демократичні принципи, верховенство права, всебічний захист фундаментальних прав людини; подолання бідності, безробіття й дискримінації людини; рівний доступ до освіти, медицини, культури та житла; рівні можливості для чоловіків та жінок; захисту довкілля; подолання ксенофобії; створення умов для вільної діяльності мас-медіа та доступу до публічної інформації; піклування про дітей та літніх людей; підтримки молоді. Економічне зростання в такому суспільстві має відбуватися шляхом задоволення потреб нинішнього покоління без завдання шкоди наступним поколінням.

Основними пріоритетами гуманітарного розвитку є:

- впровадження високих соціальних стандартів життя;
- пріоритет прав людини та громадянських свобод як критерій оцінки ефективності діяльності держави та рівня розвитку суспільних відносин у країні;
- рівність прав і свобод людини незалежно від національності, мови, ставлення до релігії, приналежності до соціальних груп і громадських об'єднань;
- збереження традиційної для України багатомовності, розвиток усіх мовних груп відповідно до Європейської хартії регіональних мов або мов меншин (Закон України «Про ратифікацію Європейської хартії регіональних мов або мов меншин» від 15 травня 2003 року № 802-ГУ);

---

² Степанко О. В. Нормативно-правове забезпечення функціонування та розвитку гуманітарної сфери в Україні / О. В. Степанко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/db/2011-2/doc/6/09.pdf>.

³ Проект Концепції гуманітарного розвитку України на період до 2020 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: old.niss.gov.ua/book/StrPryor/StPrior.../3.pdf.

- забезпечення повноцінного розвитку і функціонування української мови як державної, згідно з Конституцією України (стаття 10);
- вільний доступ широких верств суспільства до культурних надбань;
- збереження та охорона культурної спадщини;
- підтримка розвитку і взаємозбагачення культур етносів, що проживають в Україні;
- підтримка сучасних форм мистецької та інтелектуальної творчості;
- забезпечення діалогу держави і громадянського суспільства.

Реалізація Концепції гуманітарного розвитку на період до 2020 року:

Сприятиме формуванню демократичного, консолідованого суспільства, де знання та можливості їх практичного застосування стануть важливим засобом самореалізації і розвитку особистості, і тим самим сталого розвитку держави.

Стимулюватиме зменшення розриву у рівні життя між різними соціальними верствами.

Поліпшить моральне та фізичне здоров'я нації.

Служитиме розвитку інформаційного суспільства.

Інтенсифікує вихід модерних досягнень інтелектуального потенціалу нації на внутрішній та зовнішній ринок.

Сприятиме соціально-культурній активізації громадянина та громадянського суспільства.

Стимулюватиме подолання культурно-ідеологічних розходжень в українському суспільстві, поверненню громадянам історичної самоповаги, гордості за свою державу і віри в її майбутнє.

Орієнтиром та критерієм оцінювання результатів державної гуманітарної політики має слугувати:

- Індекс розвитку людського потенціалу за методологією ООН, оскільки Україна прагне забезпечити у 2020 р. свій перехід до групи країн з дуже високим рівнем розвитку людського потенціалу (42 країни, за даними 2010р.), що розраховується на основі таких показників, як очікувані тривалість життя і навчання, ВВП на душу населення;

- місце вітчизняних вищих навчальних закладів у світових рейтингах університетів QS World University Rankings, Academic Ranking of World Universities;

- участь та позиція у рейтингу якості шкільної освіти Programme for International Student Assessment (PISA);

- Індекс реалізації екологічної політики European Environmental Performance Index);

- рівень подолання дезінтеграції, тендерної нерівності, песимізму, недовіри в суспільстві;

- гармонізація інтересів різних груп суспільства, збалансування державних і приватних інтересів;

- контроль за діями влади з боку громадянського суспільства;

- позитивна динаміка зростання рівня толерантності в суспільстві;

- рівень та питома вага у культурному національному продукті

аудіовізуальної, книговидавничої продукції державною мовою та мовами національних меншин;

- участь вітчизняних митців у міжнародних культурних заходах.

3. Суб'єкти, що здійснюють державне управління гуманітарною сферою.

До цих суб'єктів відносяться:

Міністерство освіти і науки;

Міністерство України у справах сім'ї, молоді та спорту;

Міністерство культури і туризму;

Міністерство охорони здоров'я;

Міністерство юстиції;

Вища атестаційна комісія;

Державний комітет у справах національностей та міграції;

Державний комітет з питань технічного регулювання та споживчої політики;

Управління гуманітарної політики;

Державний фонд фундаментальних досліджень;

Державний департамент інтелектуальної власності;

Державна служба туризму та курортів;

Державний фонд сприяння молодіжному житловому будівництву;

Державна служба лікарських засобів та виробів медичного призначення;

Державна служба з питань національної культурної спадщини;

Державна акціонерна компанія "Україна туристична";

Державна акціонерна компанія "Ліки України";

Національна академія наук;

Академія медичних наук;

Академія педагогічних наук;

Українська академія аграрних наук;

Академія правових наук;

Академія мистецтв.

Окремо слід сказати, про Управління гуманітарної політики⁴, основними завданнями якого є здійснення експертизи та аналізу стану справ з питань, пов'язаних з основними напрямками роботи у віднесених до його компетенції сферах: дошкільної освіти, позашкільної освіти, загальної середньої освіти, професійно-технічної освіти, вищої освіти, фундаментальні наукові досліджень, підготовки наукових кадрів вищої кваліфікації, атестації наукових кадрів вищої кваліфікації, мовна політика, національні меншини, закордонних українців, культури, мистецтв, релігій, фізичної культури, спорту, туризму, курортів, виставкової діяльності, реклами, охорони здоров'я, обігу лікарських засобів; сім'ї, дитинства, молоді, кредитування

---

⁴ Положення про Управління гуманітарної політики [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article%3FshowHidden=1&art_id=29364562&cat_id=28799794&ctime=1140273131310.

молодіжного житлового будівництва.

Управління в межах своєї компетенції забезпечує підготовку та проведення заходів, спрямованих на реалізацію державної політики у зазначених сферах.

Під час виконання покладених на Управління завдань, Управління взаємодіє з іншими структурними підрозділами Секретаріату Кабінету Міністрів України, відповідними структурними підрозділами Секретаріату Президента України, комітетами Верховної Ради України, центральними органами виконавчої влади, урядовими органами державного управління, органами місцевого самоврядування та об'єднаннями громадян.

Управлінню співвіднесені:

Комітет з Державних премій України в галузі науки і техніки; Українська асоціація якості, Український науково-технологічний центр, Всеукраїнська гільдія кінорежисерів «24/1», Агентство охорони прав виконавців, Об'єднання правоволодарів у сфері образотворчого мистецтва та архітектурної діяльності, Український музичний альянс, Українська ліга музичних прав, Туристична асоціація України, Національний комітет Товариства Червоного хреста України, Фонд «Україна – дітям», Національна Спілка кінематографістів України, Національна Спілка композиторів України, Національна Спілка театральних діячів України, Національна Спілка кобзарів, Національна Спілка художників України, Національна Всеукраїнська музична спілка, Національна Спілка майстрів народного мистецтва України, Всеукраїнський Союз асоціацій, підприємств та організацій туристичної сфери, Всеукраїнська асоціація туристичних операторів, Асоціація готельних об'єднань і готелів міст України, Всеукраїнська громадська організація «Товариство єврейської культури України», Всеукраїнська громадсько-культурна організація «Конгрес азербайджанців України», Всеукраїнський культурний центр тюркомовних та східних народів, Всеукраїнський татарський культурний центр «Туган Тел», Правління «Шевченківський фонд – ХХІ Століття», Національна рада дитячих піонерських організацій України, Національна спілка майстрів народних промислів, Асоціація працівників ліцеїв і гімназій, Ліга Українських меценатів, Фізкультурно-спортивне товариство «Україна», Фізкультурно-спортивне товариство «Динамо», Фізкультурно-спортивне товариство «Спартак», Фізкультурно-спортивне товариство «Колос», Комітет з фізичної культури і спорту МОН, Спорткомітет Міноборони, Національний олімпійський комітет України, Національний комітет спорту інвалідів України, Федерації з різних видів спорту (всього 115), Національний комплекс «Експоцентр України».

Управління виконує такі функції з питань, віднесених до його компетенції:

підготовка експертних висновків до проектів нормативно-правових актів: законів України, постанов Верховної Ради України, актів Президента України та Кабінету Міністрів України з питань, пов'язаних з основними напрямками її роботи у сферах, віднесених до компетенції Управління;

організація контролю за виконанням центральними та місцевими органами виконавчої влади актів Президента України та Кабінету Міністрів України, а також доручень Президента України, керівництва Кабінету Міністрів України, Секретаріату з питань, пов'язаних з основними напрямками роботи у сферах, віднесених до компетенції Управління;

аналіз діяльності міністерств, інших центральних органів виконавчої влади, Ради міністрів Автономної Республіки Крим, обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій щодо розроблення та реалізації національних, державних, цільових програм у сферах, віднесених до компетенції Управління, та ефективності керівництва ними, за результатами аналізу підготовка необхідних матеріалів, пропозицій для керівництва Кабінету Міністрів України та Секретаріату;

координація діяльності міністерств, інших центральних органів виконавчої влади з питань, що віднесені до компетенції Управління;

координація забезпечення підготовки культурно-мистецької частини заходів загальнодержавного рівня тощо.

4. Повноваження місцевих органів виконавчої влади у сфері управління гуманітарною сферою регіону

Відповідно до ст. 22 Закону України «Про місцеві державні адміністрації»⁵ до повноважень місцевої державної адміністрації у гуманітарній сфері відносяться:

1) реалізація державної політики в галузі науки, освіти, охорони здоров'я, культури, фізкультури і спорту, материнства і дитинства, сім'ї та молоді;

2) сприяння розвитку науки і техніки, реалізації регіональних науково-технічних програм, впровадженню нових екологічно безпечних технологій, підвищенню технічного рівня виробництва та якості продукції, вирішенню науково-технічних проблем, що мають першочергове значення для підвищення її ефективності та конкурентоспроможності; забезпечує охорону прав винахідників і раціоналізаторів, створення територіальних інноваційних центрів і технопарків;

3) виконання програм щодо обов'язковості повної загальної середньої освіти, здійснює загальне керівництво закладами науки, освіти, охорони здоров'я, культури, фізкультури і спорту, що належать до сфери її управління, їх матеріально-фінансове забезпечення;

4) вживання заходів до збереження мережі закладів освіти, культури, охорони здоров'я, фізкультури і спорту та розробляє прогнози її розвитку, враховує їх при розробці проектів програм соціально-економічного розвитку;

5) вживання заходів щодо запобігання інфекційним захворюванням, епідеміям, епізоотіям та їх ліквідації;

---

⁵ Про місцеві державні адміністрації : закон України : від 09.04.1999 № 586-XIV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/586-14>.

6) організація роботи медичних закладів по поданню допомоги населенню, надає у межах повноважень встановлені пільги і допомогу, пов'язані з охороною материнства і дитинства, поліпшенням умов життя багатодітних сімей;

7) забезпечення виконання законодавства щодо всебічного розвитку та функціонування української мови як державної в усіх сферах суспільного життя, створення умов для розвитку та використання мов інших національностей;

8) участь у вирішенні питань про визнання місцевості як курорту, встановлення зон санітарної охорони курортів і визначення їх режиму;

9) сприяння роботі творчих спілок, національно-культурних товариств, фондів, асоціацій, жіночих, молодіжних, дитячих та інших громадських організацій.

Так, Харківською обласною адміністрацією затверджено Концепцію гуманітарної політики Харківського регіону⁶, яка являє собою систему сучасних поглядів, принципів та пріоритетів в діяльності органів державної влади, спрямовану на забезпечення життєдіяльності Харківщини у відповідності з гуманітарними принципами державної стратегії розвитку України в сучасних умовах.

Об'єктивними передумовами регіональної гуманітарної політики виступають структурна неоднорідність простору країни у природничо-географічному, ресурсному, економічному, соціальному, культурному, етнічному і політичному аспектах. Концепція покликана стати орієнтиром для органів державної влади Харківської області при вирішенні завдань узгодження загальнодержавних інтересів та інтересів громадян Харківщини, забезпечення їх конституційних прав.

Гуманітарна сфера посідає важливе місце у державній регіональній політиці в ряду таких взаємопов'язаних елементів, як економічна, соціальна, науково-технічна, екологічна, демографічна і національна складові, та потребує особливих принципів, методів, форм роботи.

Документи ЮНЕСКО звертають увагу на основні аспекти гуманітарної політики, серед яких – забезпечення здоров'я людей та тривалість їх життя, розвиток творчості, економічна підтримка культурної індустрії (видавничої справи, кінематографу, засобів масової інформації) та ефективний захист культурної спадщини – як матеріальної, так і духовної.

На відміну від багатьох європейських країн, гуманітарна політика в Україні, і зокрема у Харківському регіоні, покликана не лише сприяти розвитку науки, культури, освіти, охорони здоров'я, а й бути інструментом досягнення громадянської злагоди. Саме тоді, і лише тоді можливо повною мірою заявити про інтеграцію України в соціокультурний простір об'єднаної Європи.

Пріоритети гуманітарної політики не повинні бути ідеологічно

---

⁶ Концепція гуманітарної політики Харківського регіону [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kharkivoda.gov.ua/en/document/view/id/7516>.

заангажованими і мають будуватися виключно на домінації прав людини і бачення майбутнього України як демократичної, правової, соціальної держави, основу якої складають інститути громадянського суспільства. Тому вирішення завдань цивілізаційної модернізації Харківського регіону стає можливим тільки за умов розвитку гуманітарної сфери. Саме політика в цьому напрямку у нових соціально-політичних умовах покликана сформувати горизонти майбутнього Харківщини і кожного громадянина.

Харківський регіон, який є провідним промисловим, культурним і освітньо-науковим центром України, безумовно, займає вигірне положення при реалізації національного інноваційного сценарію: науково-технічний та індустриальний потенціал території може і повинен стати головним ресурсом її сталого розвитку, визначаючи перспективний соціально-економічний і культурний стан регіону. Наявність такого потенціалу об'єктивно складає одну з вирішальних переваг у процесі ринкової трансформації економіки і є одним з найбільш значущих факторів у виробленні та реалізації стратегічних гуманітарних орієнтирів регіонального розвитку.

Враховуючи географічну і ментальну близькість Харківщини до Росії, особливістю гуманітарної політики регіону має бути діалог культур двох слов'янських народів. Фундаментальними принципами такого діалогу виступають: гуманістичні ідеали і цінності, толерантність і взаємна відповідальність.

Гуманітарна політика повинна бути спрямована на формування, ініціативи і відповідальності особистості, відродження національного, культурного фундаменту суспільства. Її основним вектором є духовний розвиток суспільства, підвищення його морального стану і здоров'я.

Тому пріоритетною метою регіональної гуманітарної політики є створення у Харківському регіоні умов для розвитку його людського потенціалу завдяки рівному доступу всіх громадян до якісної освіти, розвитку фізичної культури, спорту, культури, мистецтва та туризму, забезпеченню права громадян на якісну та об'єктивну інформацію, задоволенню мовних і освітньо-культурних потреб, зміцненню атмосфери толерантності та міжнаціонального миру в регіоні.

Досягнення цієї мети забезпечується у ході виконання поставлених завдань в галузях освіти, науки, охорони здоров'я, культури та суспільних відносин.

Пріоритетами гуманітарної політики в Харківському регіоні є:

1. Забезпечення гуманітарної безпеки суспільства. Сприяння розвитку науки, освіти, науки, культури, охорони здоров'я та спорту.
2. Духовний розвиток суспільства, поліпшення його морального стану (здоров'я, право, релігія та ін.). Утвердження здорового способу життя громадян.
3. Підвищення ролі громадських організацій в реалізації принципів регіональної гуманітарної політики.
4. Забезпечення громадянського миру і взаєморозуміння.
5. Поглиблення міжкультурного діалогу та взаємодії з російськими

культурно-освітніми та науковими центрами. Збагачення історико-культурної спадщини братських народів Росії, України і Білорусі.

6. Активізація інтеграційних процесів в європейський культурний простір.

7. Удосконалення молодіжної політики. Розвиток студентського самоврядування.

Соціогуманітарна сфера є визначальною сферою людського буття. Процес трансформаційних змін, який відбувається в гуманітарній сфері українського суспільства повинен передбачити умови для реалізації гуманітарного розвитку людини, освоєння нею соціальних і духовних цінностей.

Безперечно все, що є позитивним в освіті, культурі, медицині, інформаційному просторі належить до національних надбань. Сутність гуманітарного розвитку – це збереження та примноження цих надбань.

На сучасному етапі розвитку потрібно тільки вдосконалювати правові, організаційні, фінансові механізми реалізації гуманітарної сфери органами виконавчої влади.

Правові механізми реалізації гуманітарної політики:

- приведення відповідно до міжнародних вимог нормативно-правові акти освіти, культури, медицини;

- розмежування функцій і прав центральних, регіональних та місцевих органів виконавчої влади, децентралізація управління гуманітарною сферою.

Щодо фінансово-економічного механізму реалізації гуманітарної сфери:

- гуманітарні видатки потрібно узгоджувати з економічною базою держави;

- широко залучати кошти позабюджетних фондів для вирішення питань гуманітарної сфери, тобто багатоканальне фінансування медицини, освіти, культури як за рахунок державного так і місцевих бюджетів;

- обов'язковим повинен бути адекватний вкладеній праці, рівень фінансування медичних працівників, освітян, працівників закладів культури.

- обсяги фінансування закладів поставити в пряму залежність від результатів роботи.

Формування моделі обов'язкового державного медичного страхування, добровільного медичного страхування, змішаної системи ініціативних фондів, державних медичних позик, благодійних програм, особистих коштів хворих та їхніх родин.

Система державного управління гуманітарною сферою повинна бути замінена на громадсько-державне управління. До розробки і реалізації гуманітарної політики повинні залучатись широкі кола громадських структур.

У сфері освіти зусилля мають спрямовуватись на забезпечення умов для реалізації безперервної освіти, побудову індивідуальної освітньо-професійної траєкторії; розгортання конкуренції в наданні учням і батькам можливостей

вибору навчальних закладів. Конкуренція закладів стимулює підвищення якості навчання та економію ресурсів за рахунок їх концентрації в більш продуктивних структурах.

У сфері охорони здоров'я необхідно розробити стратегію активної участі самої людини у зміцненні її здоров'я. Потрібна міжсекторна співпраця між сферами охорони здоров'я, освіти, спорту, молодіжної політики, громадськими організаціями. Необхідно розробити національну концепцію щодо участі людини у зміцненні свого здоров'я.

У сфері культури слід перейти до інноваційно-інвестиційної моделі управління.

Таким чином, гуманітарний розвиток має бути спрямований на:

- зміни організаційних структур закладів гуманізації сфери з метою підвищення гнучкості та зменшення ієрархії, розширення ступеня автономії;
- вироблення стратегії розвитку гуманітарної сфери;
- поліпшення доступу населення до освіти, охорони здоров'я, соціальної допомоги, культури;
- розширення партнерства в мобілізації фінансових та інших ресурсів для розв'язання конкретних задач ; урегулювання особливо гострих проблем соціального значення – зниження рівня безробіття, підвищення якості медичного обслуговування та шкільної освіти.

Ми пропонуємо функціональні механізми реалізації гуманітарної політики в діяльності органів виконавчої влади розмежувати на загальнодержавні та місцеві. До загальнодержавних, наприклад, обов'язковим зробити державне медичне страхування.

Одним із регіональних механізмів реалізації гуманітарної політики місцевими органами виконавчої влади є залучення громадських структур до здійснення гуманітарної політики.

Слід зазначити, що гуманітарна політика повинна постійно перебувати в безперервному процесі оновлення, який має відповідати індивідуальним потребам та інтересам особистості. У центрі уваги органів виконавчої влади, які реалізують гуманітарну політику має бути – людина, задоволення її культурних, духовних, освітніх потреб, надання їй якісних медичних послуг, забезпечення реалізації демократичних прав і свобод.